

Nr 13.

Ankom till riksdagens kansli den 28 februari 1919 kl. $\frac{1}{2}$ 2 e. m.

Bevillningsutskottets betänkande, i anledning av väckta motioner om förbud mot tillverkning och försäljning av malt-drycker med viss högre alkoholhalt m. m.

Närvarande: herrar Källman, Wijk *), Lyckholm, K. A. Nilson, Bäckström, frih. Fleming *), Forssman, Rosén, Boman, Vennersten, Nilsson i Kristianstad, Bergman, Neess, Broman *), Bökelund, Johansson i Kullersta, Jönsson i Boa, Uddenberg *) och Jönsson i Fridhill.

*) Icke närvarit vid justeringen av betänkandet.

Uti två lika lydande, till bevillningsutskottet hänvisade motioner, I: 60 av herr *Carl Gustaf Ekman* m. fl. och II: 224 av herr *Sävström* m. fl., har hemställts,

1) »att riksdagen för sin del måtte besluta sådana ändringar i gällande förordning angående tillverkning och beskattning av malt-drycker, att maltdrycker, som innehålla mer än två och en fjärdedels volymprocent alkohol och äro inbryggda med en stamvört, vilkens extrakthalt överstiger sex procent, icke må från och med den 1 oktober 1919 inom riket tillverkas, samt

2) att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om utarbetande och framläggande för riksdagen av sådana ändringar i gällande författningar, att försäljningen inom och införseln till riket av under punkt 1 avsedda maltdrycker förbjudes.»

Vidare hava motionärerna i sin hemställan anfört följande:

»Därjämte hemställa vi, att de erforderliga ändringarna i förordningen angående tillverkning och beskattning av maltdrycker måtte

Bihang till riksdagens protokoll 1919. 7 saml. 12 häft. (Nr 13.)

formuleras av vederbörande utskott. Skulle utskottet icke vid denna riksdag vara i tillfälle att framlägga ett utarbetat förslag till ifrågasvarande ändringar utan allenast vilja tillstyrka, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t anhåller om utarbetande av förslag i ämnet, hemställa vi,

att riksdagen, i avvaktan på definitiva beslut i ovan angivna avseenden, för sin del måtte antaga följande

*Förslag till förordning angående förbud mot tillverkning av vissa
maltdrycker.*

Härigenom förordnas som följer:

Tillverkning av maltdrycker, som innehålla mer än två och en fjärdedels volymprocent alkohol och äro inbryggda med en stamvört, vilkens extrakthalt överstiger sex procent, vare förbjuden.

Denna förordning, som träder i kraft dagen efter den, då förordningen, enligt därå meddelad uppgift, från trycket utkommit i svensk författningssamling, gäller till den 1 oktober 1920.»

*Kristids-
bestämmelser.*

I motiveringen till den föreliggande motionen erinras, hurusom i enlighet med särskilda av Kungl. Maj:t meddelade föreskrifter tillverkningen av maltdrycker under det senaste tillverkningsåret praktiskt sett omfattat nästan endast drycker under skattegränsen. De inskränkningar i maltdryckstillverkningen, som i sådant hänseende med anledning av den knappa spannmålstillgången måst föreskrivas, hava motionärerna tagit till utgångspunkt för sitt yrkande på enahanda inskränkningar även för framtiden.

Innan utskottet angiver sin ståndpunkt till motionärernas yrkanden, synes det lämpligt att i korthet redogöra för de bestämmelser, som under den senaste tiden gällt och fortfarande gälla i fråga om maltdryckstillverkningen i riket.

Genom särskilda av Kungl. Maj:t på framställning av folkhushållningskommissionen utfärdade förordningar dels av den 7 november 1916 (svensk författningssamling nr 443), dels av den 28 september 1917 (nr 634) hava bestämmelser meddelats angående förbud mot mältning av spannmål. I sistnämnda författning har stadgats bland annat, att spannmål icke finge utan folkhushållningskommissionens tillstånd användas för tillverkning av torrmalt, att ansökan om dylikt tillstånd skulle göras hos kommissionen samt att kommissionen skulle äga att vid meddelande av tillstånd till mältning föreskriva de villkor, under vilka tillståndet finge tillgodonjutas.

Sedermera har Kungl. Maj:t, likaledes med anledning av framställning av folkhushållningskommissionen, genom förordning den 22 juli 1918 (nr 614) meddelat bestämmelser om reglering genom statens försorg av förbrukningen av spannmål. Syftet med regleringen angives i förordningen vara att under viss tid åstadkomma den hushållning med landets förråd av spannmål, som av rådande förhållanden betingades, samt en jämn fördelning av varorna ävensom produkter av dem. I sådant syfte har stadgats, att varor av ifrågavarande slag av 1918 års skörd skulle vara under beslag, att det skulle åligga folkhushållningskommissionen att, sedan Konungen bestämt den myckenhet av sålunda beslagtagen spannmål, vilken skulle tagas i anspråk för förbrukningsregleringens genomförande, särskilt för varje livsmedelsdistrikt fastställa den myckenhet därav, som skulle för ändamålet inom distriktet tagas i anspråk, att, efter det vederbörande brukare fullgjort dem jämlikt förordningen åliggande leveransskyldighet, folkhushållningskommissionen skulle äga använda varor, över vilka kommissionen sålunda förfogade, för tillgodoseende av behovet inom landet, under villkor som, i den mån föreskrifter därom icke meddelades av Konungen, skulle bestämmas av kommissionen.

I skrivelse till Kungl. Maj:t den 2 november 1918 anmälde folkhushållningskommissionen — med överlämnande av en till kommissionen ställd skrift, däri dess malt- och surrogatavdelning gjort framställning i fråga om tilldelning av korn åt bryggerierna — att kommissionen beslutat medgiva mältning av 15,000 ton inhemskt korn samt att till maldryckstillverkning skulle, i den mån import komme till stånd, ytterligare tillhandahållas intill 4,000 ton malt. Malt- och surrogatavdelningens framställning, vilken kommissionen förklarade sig biträda, innehöll de grunder, efter vilka fördelningen borde verkställas. I fråga härom anförde avdelningen, att det visserligen från folkhushållningens synpunkt kunde förefalla mest önskvärt, att stamvörtstyrkan under kris-tiden begränsades till 4 procent för alla bryggerier, men med hänsyn till kravet på en mer hållbar och närande maldryck samt jäststammens vidmakthållande funnes enligt avdelningens mening skäl att medgiva tillverkning jämväl av en något extraktrikare vara. I enlighet härmed förordades för korntilldelningen en sådan beräkningsgrund, som medgäve tillverkning vid de skattepliktiga bryggerierna av lika kvantiteter av högst sju procentiga och högst fyraprocentiga drycker samt vid de skattefria bryggerierna av drycker med högst fyra procent stamvörtstyrka.

Hos Kungl. Maj:t gjorde herefter ledamoten av riksdagens andra kammare Bernhard Eriksson m. fl. för riksdagens nykterhetsgrupp fram-

ställning därom, att dels för folknäringsens tillgodoseende måtte från den av folkhushållningskommissionen ifrågasatta korntilldelningen avdragas så stor kvantitet, som avsetts för tillverkning av maltdrycker med högre extrakthalt än 4 procent, dels ock såsom villkor för tilldelning i övrigt måtte bestämmas, att extrakthalten i maltdryckerna icke finge överstiga 4 procent och ej understiga 2 procent. I häröfver den 6 december 1918 avgivet utlåtande anförde folkhushållningskommissionen bland annat, att, då kommissionen funnit sig föranlåten att tillmötesgå den skattepliktiga bryggeriindustriens krav på rätt att få framställa en del av sin produktionskvantitet i form av drycker med högst 7 procent extrakthalt, detta i främsta rummet avsett att för ifrågasvarande industri möjliggöra att uppehålla en tillverkning, som icke alltför mycket avveke från dess normala, samt att något så när bibehålla sin avsättning. Till förmån för detta bryggeriernas krav talade även särskilda skäl av teknisk natur, bland andra de lågprocentiga maltdryckernas ringa hållbarhet, vilket sistnämnda missförhållande särskilt framträtt vid de på sina ställen förekommande långa landsvägs-transporterna.

Den 13 december 1918 meddelade Kungl. Maj:t beslut i fråga om korntilldelning åt bryggerierna, därvid Kungl. Maj:t, i betraktande av rådande knapphet på livsmedel, med ändring av folkhushållningskommissionens beslut om tillstånd till mältning av 15,000 ton korn, förordnade, att för tillverkning av malt finge av årets svenska skörd icke användas mera än 11,000 ton korn. Därjämte anbefalldes Kungl. Maj:t kommissionen att, efter avdrag för tillgodoseende av arméns och flottans m. fl. särskilda behov av malt, mellan de skattepliktiga och de skattefria bryggerierna så fördela återstoden av nämnda kvantitet jämte det malt, som på grund av pågående underhandlingar kunde komma att importeras från Danmark, att tilldelningen, använd av de skattepliktiga bryggerierna för tillverkning av en tredjedel drycker med högst 7 procent och två tredjedelar drycker med högst 4 procent stamvörtstyrka samt av de skattefria bryggerierna till drycker med högst 4 procent stamvörtstyrka, medgäve en tillverkning för respektive skattepliktiga och skattefria bryggerier, som kvantitativt sett stode i samma förhållande som deras respektive genomsnittliga tillverkning under åren 1913—1916.

I skrivelse till Kungl. Maj:t den 17 januari 1919 anmälde folkhushållningskommissionen, att kommissionen gått i författning om införskaffande till riket av ungefär 3,000 ton kaliforniskt bryggerikorn, och anförde kommissionen därom vidare följande. Partiet vore avsett att

på vissa villkor överlåtas till aktiebolaget svenska bryggeriernas varuförmedling, som i sin tur skulle bereda tillfälle för alla svenska bryggerier, som så önskade, att av partiet erhålla andelar i förhållande till varje bryggeris s. k. mältningskvot. Importen vore synnerligen önskvärd för att bereda såväl de skattefria som de skattepliktiga bryggerierna i riket tillfälle att i väsentlig mån förverkliga den tidigare för året uppgjorda allmänna tillverkningsplanen. I anslutning härtill hemställde folkhushållningskommissionen, att Kungl. Maj:t ville förklara, att hinder ej mötte för kommissionen att utställa tillståndsbevis för mältning enligt nyssnämnda plan för det sålunda från utlandet hitväntade partiet maltkorn, ävensom lämna de skattepliktiga bryggerierna rätt att av sin anpart av det utländska kornet tillverka maldrycker av intill 7 procent extrakthalt. Genom beslut den 31 januari 1919 biföll Kungl. Maj:t folkhushållningskommissionens sistberörda hemställan.

För egen del vill bevillningsutskottet till en början fästa uppmärksamheten vid, att Kungl. Maj:t liksom ock folkhushållningskommissionen, på sätt den lämnade redogörelsen visar, ansett angeläget att även under den rådande knappa tillgången på spannmål bereda de skattepliktiga bryggerierna möjlighet att åtminstone till någon del fortsätta tillverkningen av extraktrikare maldrycker. Utskottet erinrar vidare, att i den sammanjämkning i fråga om lagstiftning rörande alkoholhaltiga drycker, som kom till stånd vid 1917 års riksdag, ingick såsom ett väsentligt led, att försäljningen av de maldrycker, som betecknades med namnet pilsnerdricka, icke skulle vara underkastad den individuella kontroll, varom stadgas i förordningen angående försäljning av rusdrycker. I stället anhöll riksdagen i sin skrivelse i ämnet (nr 212, 1917), att Kungl. Maj:t måtte låta utarbета och för riksdagen framlägga förslag till förordning angående försäljning av pilsnerdricka, i huvudsak grundat på bestämmelserna angående försäljning av öl i 1905 års vin- och ölförsäljningsförordning. Med pilsnerdricka förstods därvid varje maldryck, som innehölle mer än $2\frac{1}{4}$ men ej mer än 3.6 volymprocent alkohol och som vore inbryggd med en stamvört, vilkens extrakthalt överstege 6 men icke 9.5 procent. I anledning av riksdagens nyssberörda hemställan framlade Kungl. Maj:t för 1918 års riksdag förslag (prop. nr 369) till lagstiftning beträffande ifrågavarande mellanstarka maldrycker, vilket förslag emellertid på grund av kamrarnas skiljaktiga beslut förföll. Genom en den 24 januari 1919 dagtecknad proposition (nr 37) har nu Kungl. Maj:t avgivit nytt förslag i ämnet,

*Utskottets
yttrande.*

ett förslag som för närvarande är föremål för bevillningsutskottets behandling.

De ifrågavarande motionerna avse nu att, utöver de ur nykterhetssynpunkt värdefulla resultat som uppnåddes genom 1917 års omnämnda lagstiftning, ytterligare, med frångående av riksdagens i sammanjämkningen uttryckta ståndpunkt, få infört på maltdryckstillverkningens område ett förbud, vilket skulle omfatta icke blott de under rusdrycksförsäljningsförordningens bestämmelser fallande maltdryckerna utan även dem, beträffande vilka 1917 års riksdag begärt och nu erhållit Kungl. Maj:ts förslag till ny lagstiftning i huvudsaklig överensstämmelse med de mindre stränga bestämmelser, som i fråga om dem fortfarande gälla enligt 1905 års försäljningsförordning.

Med hänsyn till det föreliggande förslagets nu angivna innebörd måste utskottet mot detsamma hysa starka betänkligheter. Härtill kommer, att förslaget enligt utskottets förmenande saknar väsentlig betydelse ur nykterhetssynpunkt. För de starkare maltdryckernas vidkommande är det att antaga, att den försäljningskontroll, varom stadgas i rusdrycksförsäljningsförordningen, skall visa sig effektiv; och i fråga om de mellanstarka maltdryckerna av pilsnerdrickats typ torde väl avvägda försäljningsförekrifter komma att visa sig vara icke blott betydande ur nykterhetssynpunkt, utan även ägnade att leda en betydande del av konsumtionen från de starkare maltdryckerna.

I sin förutnämnda skrivelse nr 212 framhöll 1917 års riksdag, att genomförandet av den lagstiftning, besluten innefattade, uppenbarligen komme att föranleda ersättningsanspråk från olika yrkesgrenar, och erinrades tillika därom, att Kungl. Maj:t och riksdagen förutsett sådana framtida anspråk och i främsta rummet för att möta dem bildat statsverkets fond av rusdrycksmedel. Riksdagen uttalade vidare sin förvisning, att Kungl. Maj:t skulle låta verkställa utredning av frågan, i vad mån ersättning borde utgå, ävensom förelägga riksdagen det förslag, vartill utredningen kunde föranleda.

Med anledning härav har chefen för finansdepartementet, enligt av Kungl. Maj:t erhållet bemyndigande, den 31 december 1917 tillkallat särskilda sakkunniga för att utreda frågan, i vad mån ersättning borde utgå till olika yrkesgrenar med anledning av den beslutade rusdryckslagstiftningen, samt till Kungl. Maj:t avgiva det förslag, vartill utredningen kunde föranleda.

Då 1917 års bevillningsutskott i sitt sammanjämkningsförslag undantog de mellanstarka maltdryckerna från den i rusdrycksförsäljningsförordningen stadgade kontrollen, var för utskottet bestämmande bland

annat den omständigheten, att därigenom åt de skattepliktiga bryggerierna skulle kunna beredas en ersättning för den minskade tillverkning av starkare maltdrycker, som tillämpningen av rusdrycksförsäljningsförordningens bestämmelser komme att medföra. Man torde kunna förvänta, att, om tillverkning och försäljning av maltdrycker komma att få äga rum under de av 1917 års riksdag avsedda betingelserna, detta skall innebära en avsevärd ersättning för den förlust, de skattepliktiga bryggerierna lida genom de strängare bestämmelser rörande försäljning av öl, som stadgas i rusdrycksförsäljningsförordningen. Ett bifall till motionärernas förslag skulle däremot säkerligen framkalla ersättningskrav av betydande omfattning.

På de skäl, utskottet nu anfört, får utskottet hemställa,

att förevarande motioner, I: 60 av herr C. G. Ekman m. fl. och II: 224 av herr Sävström m. fl., om förbud mot tillverkning och försäljning av maltdrycker med viss högre alkoholhalt m. m. icke må föranleda någon riksdagens åtgärd.

Stockholm den 27 februari 1919.

På bevillningsutskottets vägnar:

G. W. KÄLLMAN.

Reservation

av herrar *K. A. Nilson, Rosén, Bergman, Uddenberg* och *Jönsson* i Fridhill, vilka anfört:

Den avstyrkande hemställan, som bevillningsutskottets majoritet funnit sig böra avgiva över förevarande motioner, hava vi icke kunnat biträda.

Vad då till en början vidkommer det skäl, varmed utskottet i första hand motiverar sin ståndpunkt, nämligen att 1917 års riksdagsbeslut om en ny rusdrycksförsäljningsförordning förutsatte en särskild förordning om försäljning av pilsnerdricka, måste detsamma betecknas såsom allt annat än övertygande i den fråga det nu gäller. Att det förslag, motionärerna framlagt, går utöver beslutet av år 1917 kan naturligen icke i och för sig utgöra anledning till ett avstyrkande. Huvudfrågan är eller borde åtminstone vara huruvida förslaget realiserande komme att lända till nytta för Sveriges folk eller icke. Men åt den synpunkten ägnar utskottsbetänkandet icke någon uppmärksamhet.

Vidare framhåller utskottets majoritet, att motionärernas förslag saknar betydelse ur nykterhetssynpunkt. Denna mening anknyter utskottet till ett antagande att den kontroll, som den nya rusdrycksförsäljningsförordningen stadgar, skall visa sig effektiv, och att i fråga om de mellanstarka maldryckerna »väl avvägda» försäljningsföreskrifter skola komma till stånd. Häremot må emellertid erinras, att den genom stadganden i rusdrycksförsäljningsförordningen anordnade kontrollen över ölförsäljningen aldrig kan komma att förebygga vare sig dryckenskap eller annan av ölbruk framkallad individuell eller social skadegörelse. Den får betydelse för konsumenterna först då, när dessa hunnit fram till en förbrukning som sammanfaller med uppenbar misskötsel. Och genom vår erfarenhet från deltagandet i den förberedande behandling av frågan om en ny pilsnerförordning, som hittills förekommit i bevillningsutskottet, anse vi oss berättigade att sätta frågetecken för spörsmålet huruvida en enligt utskottsmajoritetens mening »väl avvägd» sådan förordning komme att bli ur nykterhetssynpunkt »betryggande».

Sitt egentliga stöd för avstyrkandet synes emellertid utskottsmajoriteten vilja hämta i hänvisningen till den »förlust», som bryggerihanteringen skulle »lida», om motionerna bifölles. Och detta ehuru majoriteten icke med ett ord kunnat bestrida eller med en enda siffra motbevisa motionärernas exempel på huru bryggerinäringen, inriktad på alkoholsvaga drycker under den i motionen angivna alkoholgränsen, låter sig med god ekonomisk behållning för ägarna bedrivas. Vid sådant förhållande borde, synes det oss, farhågor för befogade ersättningskrav icke få spela någon avgörande roll vid detta spørsmåls bedömande.

Då vi alltså funnit, att de av utskottsmajoriteten anförda skälen för ett avslag å motionerna icke äro hållbara, ha vi ansett att utskottets yttrande och hemställan bort erhålla följande lydelse:

»I likhet med motionärerna har utskottet av den erfarenhet, som vunnits under kristiden, blivit bibragt den uppfattningen att det skulle ur olika synpunkter vara för vårt folk synnerligen fördelaktigt, därest de under åren 1917—1918 rådande, provisoriskt ordnade förhållandena på maldryckshanteringens område alltfort bleve gällande och reglerades genom en bestående lagstiftning. Denna erfarenhet har nämligen ådagalagt, att allmänhetens behov av njutbara maldrycker kan tillgodoses utan att sådana drycker behöva tillverkas så alkoholstarka, att de utgöra en fara för folknykterheten. I den mån bryggerihanteringen måste räkna med såsom ett bestående förhållande att maldryckerna skola tillverkas med lägre alkoholstyrka, skulle säkerligen en därpå inriktad teknik mycket snart också åstadkomma mera välsmakande drycker än de hittills producerade.

Den besparing av för folknäringen värdefulla livsmedelsprodukter, som en enligt motionerna utövad maldrycksproduktion medför, kommer under alla förhållanden att för vårt folk, som endast med största svårighet kan beträffande spannmål uppnå verklig självförsäljning, äga synnerligt värde.

Ytterligare skulle, i stället för eljest oundvikliga, tillkrånglade och svårkontrollerade bestämmelser om olika ölsorters tillverkning och försäljning, ett bifall till motionärernas förslag innebära en enkel, klar och lätt tillämplig maldryckslagstiftning, varjämte hela den fara, som maldrycker med berusande egenskaper utgöra både med hänsyn till ungdomen och de på omätlig förtäring begivna, därmed skulle vara helt undanröjd.

Då emellertid utskottet icke finner sig i stånd att utan en mera ingående utredning än den tiden medgiver utskottet företaga, utarbета erforderliga ändringar i gällande författningar, har utskottet funnit sig

böra förorda en skrivelse till Kungl. Maj:t med anhållan om utarbetande och framläggande för riksdagen snarast möjligt av förslag till sådana ändringar i kungl. förordningen angående tillverkning och beskattning av maltdrycker den 7 augusti 1907 samt i kungl. förordningen angående försäljning av rusdrycker den 14 juni 1917 jämte övriga av här föreslagna reform berörda författningar, som ett bifall till motionerna förutsätta.

Under avvaktan på proposition och beslut i här angiven riktning finner sig utskottet jämväl böra biträda motionärernas förslag till provisoriskt stadgande med förbud mot tillverkning av maltdrycker över $2\frac{1}{4}$ volymprocent alkoholstyrka, därvid utskottet dock finner sig böra utvidga detta förbud att gälla jämväl införsel och försäljning. Utskottet förutsätter emellertid, att Kungl. Maj:t i den mån nedan föreslagna stadgande icke skulle fullt täcka syftet att förhindra sådan tillverkning, införsel eller försäljning, som i detta stadgande avses, till dess en fullständig lagstifning hinner genomföras, vidtager för förbudets upprätthållande nödvändiga provisoriska åtgärder i enlighet med de under åren 1917—1918 genomförda.

Under hänvisning till vad sålunda anförts får utskottet hemställa,

1) att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om utarbetande och framläggande för riksdagen snarast möjligt av sådana ändringar i gällande förordningar angående tillverkning och beskattning samt införsel och försäljning av maltdrycker, att maltdrycker som innehålla mer än $2\frac{1}{4}$ volymprocent alkohol icke må inom riket tillverkas, hit införas eller här försäljas, samt

2) att riksdagen måtte antaga följande förslag till förordning angående förbud mot tillverkning av vissa maltdrycker.

Häri genom förordnas som följer:

Tillverkning av maltdrycker, som innehålla mer än två och en fjärdedels volymprocent alkohol och äro inbryggda med en stamvört, vilkens extrakthalt överstiger sex procent, vare förbjuden.

Denna förordning, som träder i kraft dagen efter den, då förordningen, enligt därå meddelad uppgift, från trycket utkommit i svensk författningssamling, gäller till den 1 oktober 1920.»